

Bioforsk Rapport

Bioforsk Report

Vol. 7 Nr. 185 2012

Sviplan for Holandsosen

Plan for lyngsviing i Holandsosen naturreservat,
Vega kommune

Maja S. Kvalvik, Thomas H. Carlsen & Annette Bär

Bioforsk Nord Tjøtta

Tittel/Title:

Sviplan for Holandsosen - plan for lyngsviing i Holandsosen naturreservat, Vega kommune

Forfatter(e)/Author(s):

Maja S. Kvalvik, Thomas H. Carlsen & Annette Bär

<i>Dato/Date:</i> 18.12.2012	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 420157	<i>Saksnr./Archive No.:</i> 2011/928
<i>Rapport nr./Report No.:</i> 7 (185) 2012	<i>ISBN-nr./ISBN-no:</i> 978-82-17-01034-0	<i>Antall sider/Number of pages:</i> 22	<i>Antall vedlegg/Number of appendices:</i> -

<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> Direktoratet for naturforvaltning	<i>Kontaktperson/Contact person:</i> Lise Hatten
---	---

<i>Stikkord/Keywords:</i> Sviplan, lyngbrenning, lyngsviing, Holandsosen, røsslyng, kulturlandskap, Vegaøyan verdensarv, skjøtsel, restaurering	<i>Fagområde/Field of work:</i> Arktisk landbruk og utmark
--	---

Sammendrag:

Holandsosen naturreservat ble befart i juni 2012 for å gjøre en vurdering av områder som har behov for og er egnet for lyngsviing. Svibare områder er avgrenset på kart og beskrevet i sviplanen. Planen presenterer også retningslinjer som forklarer viktige prinsipper for sviing av lynghei i Holandsosen.

Godkjent / Approved

Prosjektleder / Project leader

Håkon Sund, avdelingsleder

Annette Bär, forsker

Forord

Planen for lyngsviing i Holandsosen naturreservat er skrevet på oppdrag fra Direktoratet for naturforvaltning. Planen gir faglig funderte anbefalinger for sviing som skjøtselsmetode i Holandsosen.

Holandsosen naturreservat fikk sin vernestatus i 2000, etter å ha vært midlertidig vernet siden 1980. Beitet avtok fra 1960-tallet og ble helt avviklet på slutten av 1970-tallet. Stans i beitinga førte til en gradvis gjengroing med busker, kratt, trær og høgstauder. Vinteren 2008/2009 ble Holandsosen inngjerdet for å få i gang utmarksbeitet igjen, og i dag beites området av både sau og storfe. I kystlyngheier er også lyngsviing et nødvendig tiltak for å fornye røsslyngen og stoppe gjengroingen slik at både beiteverdien og artsmangfold i lyngheiene holdes høyt. Kunnskap om sviing som skjøtselsmetode er nesten forsvunnet i Nord-Norge. I forbindelse med lyngsviingkurs i 2010, ble derfor et lite område i Holandsosen svidd for å se på effekter av dette tiltaket og for å øke kunnskapen hos lokalbefolkningen. Holandsosen naturreservat er et av referanseområdene i Faggrunnlag for kystlynghei (Direktoratet for naturforvaltning 2012). Dette har medført et ønske om å fortsette med årlige brenninger av kystlyngheiene i Holandsosen. Denne sviplan er derfor utarbeidet for å utrede og anbefale hvilke områder som skal svis, hvor store avsviingsflatene skal være og hvor lenge det skal gå mellom hver sviing av en flate.

Opplysninger i rapporten støtter seg på befaring av Holandsosen naturreservat sommeren 2012 og gjennomgang av litteratur om lyngsviing. Deler av befaringen i 2012 ble gjennomført sammen med verneområdeforvalter Jannike Wika v/ Vega Verneområdestyre, og sammen med henne ble behov og kapasitet for lyngsviing vurdert.

Takk til verneområdeforvalter Jannike Wika v/ Vega Verneområdestyre og Lise Hatten v/ Direktoratet for Naturforvaltning for godt samarbeid og for verdifull informasjon til prosjektet.

Tjøtta, 17.12.2012

Maja S. Kvalvik

Innhold

Sammendrag	3
1. Innledning	4
2. Lyngsviing som skjøtselsmetode	5
3. Metode for utarbeiding av sviplan	7
4. Retningslinjer for sviing i Holandsosen	8
4.1. Før brenning	8
4.1.1. Det formelle	8
4.1.2. Planlegging	8
4.2 Under brenning.....	9
4.3 Etter brenning	10
5. Sviplan med kart	11
5.1. Svibare områder i Holandsosen	11
5.2. Delområder med sviflater	13
5.2.1. Delområde 1	14
5.2.2. Delområde 2	16
5.2.3. Delområde 3	18
5.2.4. Delområde 4	20
6. Referanser.....	22

Sammendrag

Sviplan for Holandsosen naturreservat baserer seg på befarings av naturreservatet der det ble fokusert på lyngheiområdenes svibarhet. Svibarheten er i denne planen definert ved lyngheienes røsslyngtilstand, gjengroingstilstand og grad av vegetasjonsdekke. Ved befarings ble svibare områder prioritert i forhold til egnethet og hvor stort behovet er for sviing. Målet med lyngsviing er å forbedre beitet i lyngheier og bevare det biologiske mangfoldet.

Ni områder av varierende størrelse ble vurdert som svibare. Disse ble vurdert på en skala fra lav, middels, til høy prioritet. Fem av disse områder fikk høy prioritet. Etter at to av de fem områdene ble slått sammen til et område, ble fire områder (heretter kalt delområde) valgt ut og beskrevet nærmere for å forenkle planleggingen av sviingen i disse områder. Avhengig av delområdenes størrelse ble de delt inn i varierende antall sviflater. Vegetasjonsgrunnlag, gjengroingstilstand, samt hvordan og når sviflatene anbefales svidd er beskrevet nærmere for hvert delområde. Disse er også tydelig presentert på ortofoto. Planen gir også retningslinjer som forklarer viktige prinsipper for sviing av lynghei. Retningslinjene må ses i sammenheng med hvert delområde.

1. Innledning

Prosjektets formål er å utarbeide en plan for lyngsviing i Holandsosen naturreservat, Vega kommune. Holandsosen er et av referanseområdene i Faggrunnlag for kystlynghei (Direktoratet for naturforvaltning, 2012). Det er i forbindelse med dette ønskelig å få i gang årlig sviing av kystlyngheier i Holandsosen, og det er derfor viktig med en langsiktig plan for dette.

Holandsosen ligger på nordsida på hovedøya Vega, mellom Viksåsen og Holand. Området dekker et areal på 2502 dekar, hvorav ca. 1700 dekar er landareal. Holandsosen naturreservat er først og fremst vernet for sine betydningsfulle våtmarksområder, og dekker store arealer våtmark med et rikt fugleliv gjennom hele året. Området har imidlertid også mange heiområder. Holandsosen var i gamle dager et felles utmarksbeite, men beitet opphørte rundt 1970-tallet. Dette førte til en gradvis gjengroing med busker, kratt, trær og høgstauder (Carlsen et al. 2007, Bär et al. 2010). Å holde Holandsosen åpen er viktig for å opprettholde området som et viktig funksjonsområde for våtmarksfugler (ender, vadere, lommer) (Carlsen et al. 2007). Vinteren 2008/2009 ble Holandsosen inngjerdet for å få i gang utmarksbeitet igjen, og i dag beites området av både sau og storfe. På grunn av kalkrike bergarter er Holandsosen også spesiell botanisk sett. Flere av heiområdene er ekstremrike med høyt innslag av sjeldne og kravfulle arter. I Holandsosen vokser blant annet vegamaure (*Galium normanii*), vurdert som VU (sårbar) på Norsk Rødliste (Kålås et al. 2010). Vega er den eneste kjente plass i Norge der vegamaure er registrert, ellers kun på Island. For de botaniske verdiene er gjengroingen en stor trussel.

I dag er naturreservatet fortsatt preget av gjengroing med lauvtrær og busker, og i de tørre og skinnere partiene er einergjengroingen en trussel for det biologiske mangfoldet. Et godt beitetrykk vil kunne holde landskapet åpent, men sviing er viktig for å få bukt med einergjengroing og kreklinggjengroing, samt for fornying av røsslyng. En sviplan for Holandsosen vil dermed bidra til å sikre de botaniske og ornitologiske verdiene og forbedre beitegrunnet i Holandsosen.

Denne sviplan viser områder der det er behov og muligheter for sviing. Den gir også en pekepinn på når områdene kan svis og hvor lang tid det bør gå mellom sviingen av hver sviflate. Det foreligger imidlertid sparsom kunnskap om sviing som skjøtselsmetode i Nord-Norge. Dette gjelder spesielt langs Helgelandskysten der artsrike heier på kalkrik grunn er et særtrekk. For å optimalisere beiteressursene er det derfor anbefalt å gjøre vurderinger underveis i årene fremover slik at en er forsikret at det alltid er nok røsslyng til vinterbeitet.

2. Lyngsviing som skjøtselsmetode

Målet med lyngsviing er å forbedre beitet i lyngheier og sikre det biologiske mangfoldet. Det er behov for sviing i lyngheiområder der røsslyngen er gammel og forvedet eller der einer og andre gjengroingsarter har eller holder på å ta over.

Etter sviing vil man få en suksessjon der gras og urter dominerer beitemarka de første årene. Dette fordi at sviingen har åpnet opp og aktivert frøbanken i jordsmonnet og asken har bidratt med en moderat gjødsling (Norderhaug et al. 1999). Gradvis vil røsslyng overta dominansen.

Røsslyngplantens livssyklus deles inn i fire faser hvis den får utvikle seg fritt og uhemmet (Kvamme et al. 2009).

Disse er:

- **pionerfase** (ca. 0 - 6 år) - hele planten er grønn og ganske liten,
- **byggefase** (ca. 6 - 15 år) - planten begynner å få sin karakteristiske dvergbuskstruktur og tilveksten øker kraftig,
- **moden fase** (ca. 15-25 år) - planten nådd full høyde, og stengler og stilker blir mer forvedet, og
- **degenerasjonsfase** (over 25 år) - bladproduksjonen går tilbake og planten vil dø.

I moden fase blir vedproduksjonen større enn bladproduksjonen. Det er nå sviing må til for å brenne bort den gamle forvedede røsslyngen og samtidig stimulere både nyspiring fra røttene og frøspiring fra frø lagret i jordsmonnet (Kvamme et al. 2009).

Beitetrykk og hvor i landet man befinner seg vil påvirke og gi variasjoner i røsslyngens livssyklus. For svakt beitetrykk i en røsslynghei vil gjøre at lyngen vokser hurtig, og gammel røsslyng vil tape beiteverdi. For sterkt beitetrykk vil gjøre at røsslyngen blir utkonkurrert av gras, halvgras og urter. På Helgelandskysten ligger mange lyngheier på kalkrik grunn og er gras- og urterike. Her vil bare små variasjoner av beitetrykk lett føre til at lyngheiene går over til grasheier/naturbeitemarker (Direktoratet for naturforvaltning, 2012). På Helgelandskysten og i Nord-Norge generelt vil også røsslyngen vokse langsommere grunnet lave sommertemperaturer (Direktoratet for naturforvaltning 2012). Sammenlignet med Vestlandet er det derfor ikke behov for å brenne like ofte (Kvamme et al. 2009).

Det er viktig at lyngheiene beites etter sviing slik at trær og andre uønskede planter ikke etablerer seg i sviflatene. Sambeiting med sau og storfe, og eventuelt hest og geit, gir best resultat (Norderhaug et al. 1999). Det viktigste beitedyret i lyngheiene er utegangersauen som spiser av røsslyngen om vinteren. Sau foretrekker gras og urter om sommeren, mens om vinteren er det viktig med tilstrekkelige arealer med røsslynghei. Tradisjonelt var det vanlig at også gamle lokale kuraser beitet i kystlyngheiene store deler av året (Kvamme et al. 2009). Ulike dyr har ulike beitepreferanser, og det er viktig at beitedyrene alltid kan finne beiteflater med vegetasjon som er tilpasset deres beitepreferanser gjennom året. Det optimale er å få en vegetasjonsmosaikk med både grashei (sommerbeite for flere dyreslag) og røsslynghei i forskjellige aldersstadier (vinterbeite for utegangersau). En vedlikeholdt lyngheimosaikk gir den høyest mulige biodiversiteten hos kystlyngheiene og det beste beitet for helårs utegangersau. Brannflatene må ha begrenset størrelse for at en skal oppnå denne mosaikken. Dette er også viktig da store brannflater vil ta livet av mus, insekter og andre dyreslag som ikke klarer å flykte ut av brannfeltet eller ned under bakken. Med en småskala mosaikk vil også innvandringen av planter og dyr gå hurtigere til de nysvidde, mer næringsrike, feltene.

På Helgeland blir ikke røsslyngplantene like store sammenlignet med på Vestlandet, og andelen brennbar ved i de gamle plantene er ikke like høy. Det kan derfor oppleves som om det er vanskelig å få fyr på lyngheiene i nord. I gras- og urterike heiområdene er det også en mindre andel røsslyng, og et sammenhengende brennbart vegetasjonsdekke er derfor mer sjeldent. Det er avgjørende at lyngbuskene over jorda er tørre nok for å få fyr, og at jordoverflaten er tørr nok for at mosedekket skal brenne. Det er derfor bra hvis man utfører sviing etter noen vindfulle dager. I gamle dager sa man at det skulle ha blåst nordavind i minst tre dager før lyngsviing (Norderhaug et al. 1999). Sviingen foretas best i vintermånedene februar og mars, men er det mye snø kan det utsettes til begynnelsen av april. Vær oppmerksom på hekkende fugl og gjeldende regler for åpen brenning (se kap. 4. Retningslinjer for sviing i Holandsosen). Det er også mulig å svi sein høst. For å ha kontroll over brannen er det viktig at det er tele i jordbunnen, eller at den er våt, slik at ikke jorda får for høy temperatur og ilden sprer seg ukontrollert. Frossen eller våt jordbunn vil også hindre at humusen med frøbanken vil brenne opp.

På selve dagen for sviing er det fint hvis vinden er jevn og stabil og av passe styrke. Svak vind vil gjøre at lyngen brenner dårlig, og svak vind skifter lett retning. Vinden bør heller ikke være for sterk. Da flytter brannfronten seg så hurtig at brannen blir ufullstendig, en kan og lett miste kontroll på brannen. Tradisjonelt sa man at passe vind var laber bris. For å få slukket brannen må man før sviing planlegge å svi mot en naturlig avslutning i terrenget, for eksempel toppen av en haug, bart berg, myrområde eller sjø. Hvis ikke dette er mulig, bør man svi av små brangater i kantene og i sluttet før en svir av det store feltet (se retningslinjer for sviing i kap. 4).

Terrenget bestemmer hvor mange personer som trengs ved sviingen. En åpen mark uten naturlige grenser for brannen krever flere personer for å kontrollere flammene sammenlignet med avsviing av et nes ut mot sjøen der det kan holde med en eller to personer.

Figur 1. I Holandsosen naturreservat vokser blant annet vegamaure (*Galium normanii*). Vega er den eneste kjente plass i Norge der vegamaure er registrert, ellers kun på Island. På bildet vokser den mellom einer og gammel røsslyng og sviingbehovet er her stort for å sikre artens eksistens i fremtiden (foto: M. S. Kvalvik).

3. Metode for utarbeiding av sviplan

---

28. juni 2012 ble Holandsosen naturreservat befart av Maja S. Kvalvik, Thomas H. Carlsen og Annette Bär. Hele naturreservatet på hovedøya Vega ble befart, med unntak av øyene i nord der kikkert ble benyttet for å gjøre svivurderingen. Med hjelp av vegetasjonskart (Carlsen et al. 2007) ble områder i Holandsosen vurdert og avgrenset med tanke på egnethet og behov for sviing. Områder der det finnes behov og mulighet for sviing ble så rangert i prioritert rekkefølge. Høy prioritet ble gitt de områder der sviing vil gjøre stor forskjell i beitekvalitet og artsmangfold.

Høy prioritet ble gitt de områder som oppfylte disse kriterier:

- 1) områder dominert av gammel røsslyng,
- 2) områder med gjengroingsarter som einer og krekling, og
- 3) områder med et sammenhengende vegetasjonsdekke (for at flammene skal kunne spre seg).

Lavere eller ingen prioritet ble gitt:

- 1) områder med mye mose, f eks heigråmose (vanskelig å få fyr på),
- 2) områder der gjengroingen har gått så langt at det vil kreve svært mye rydding før en kan brenne, og
- 3) områder med tynt jordsmonn der brenning kan føre til ødeleggelse av tynt organisk materiale.

Områder egnet til sviing ble digitalisert i form av polygoner på kart i ArcMap 10.0 (Fig 4). Egnethet og behov for sviing er visualisert på ortofoto der tre stjerner (***) har høy prioritet, to stjerner (**) middels prioritet og en stjerne (*) lav prioritet (Fig. 4). Resterende områder i Holandsosen er vurdert som ikke svibare grunnet topografi, vegetasjon og/eller grad av fuktighet. Kun områder med høy prioritet (tre stjerner) ble delt opp i sviflater og tatt med i sviplanen (se kart med inntegnede sviflater, kapittel 5.2). Kart med sviflater må ses i sammenheng for retningslinjer for sviing i Holandsosen (kap. 4).

I Nord-Norge er kunnskapen om lyngsviing dårlig, men sammenlignet med Vestlandet er det antatt at det i Nord-Norge ikke er nødvendig å brenne like hyppig grunnet lavere sommertemperaturer (Direktoratet for naturforvaltning 2012). Vi har derfor valgt å estimere syklusen til 15 år, men notere at dette vil kunne variere (se kap. 4.1.2. Planlegging av lyngsviing). Områder der det er mulig å svi har derfor blitt fordelt på omtrent 15 år for å forsikre at det til enhver tid er god tilgang på både sommer- og vinterbeite i lyngheiene på Holandsosen. Da muligheter for sviing er avhengig av værvariasjoner fra år til år er det ikke angitt faktiske år for anbefalinger av hver sviflate. I stedet er det angitt retningslinjer for hvor mange år det anbefales å gå mellom sviing av sviflatene i et og samme område for å oppnå høy artsmangfold og god beitetilgang.

Prioriteringene vil kunne endres avhengig av fremtidig skjøtsel der lavt prioriterte områder kan komme å bli av høyere prioritet. Dette kan for eksempel gjelde områder som har fått lav prioritet på grunn av at røsslyngen fremstod i 2012 å være frisk og ganske ung. En endring i beitetrykk i disse områder vil kunne lede til at røsslyngen vokser hurtig og blir gammel og forvedet. Det kan derfor bli behov av en oppdatering av denne sviplan i fremtiden.

4. Retningslinjer for sviing i Holandsosen

(tatt fra SNO-retningslinjer, gjeldende fra 2011, og tilpasset Holandsosen)

4.1. Før brenning

4.1.1. Det formelle

- For verneområder skal skjøtselshjemmel gjennom verneforskrift eller NML § 47, og bestilling fra forvaltningsmyndigheten foreligge.
- Det er kommunen som er myndighet vedrørende åpen brenning. Åpen brenning er bare tillatt dersom kommunen har åpnet opp for dette gjennom «forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner». Sjekk om Vega kommune har åpnet opp for dette, også hvis dette har blitt endret siden brenning i tidligere år. I motsatt fall må det søkes dispensasjon fra forbudet.
- Stedlig politi skal alltid varsles i forkant av brenning.
- Brannvesenet skal alltid varsles i forkant av brenning.
- Naboer og grunneiere skal alltid varsles i forkant av brenning.

4.1.2. Planlegging

- Antatt svisyklus i Holandsosen ligger på omtrent 15 år. Men hvor ofte en bør svi samme delflate avhenger av røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Sjekk røsslyngtilstanden: gammel og grov røsslyng bør brennes, men regenereringa etter brann kan ta noen år og det er viktig å følge med på dette slik at ikke all røsslyng i området brennes før ny kommer tilbake. Vær oppmerksom på at planteproduksjonen er lav det første året etter sviing. Det er også viktig at huske på at der målsetningen er å bevare kystlynghei bør en i utgangspunktet ikke svi oftere en hvert tiende år. For hyppig lyngsviing fører til utvasking av plantenæringsstoffene.
- Brenn alltid mens jorda er fuktig eller da det er tele i jorda (seint høst til tidlig vår fram til senest 15. april). Senere må man søke spesielt om tillatelse (Fylkesmannen).
- Utstyr som trengs til sviing: gassbrenner/blåslampe for å få fyr, og brannsløkkere. Brannsløkkerne består av en metallplate montert på et langt skaft. Det anbefales å bruke de langskaftede skogbrannvisperne som brannvesenet bruker. Kontakt brannvesenet for lån eller kjøp av disse. Et godt alternativ er aluminiumspader på lange skaft.
- Planlegg godt hvor det skal brennes (se kart med inntegnede sviflater, side 13 - 21) - en mosaikkstruktur mellom brente og ubrente flater er å foretrekke. Sviing i lynghei bør skje i mosaikk med flater på omtrent 10 dekar for å få best mulig variasjon. Svi ikke to nabosviflater etter hverandre. Det anbefales å vente 3-5 år før en svir nabosviflaten.

Vindstyrken og -retning vil imidlertid avgjøre hvor det er best å svi (vanligvis brenner man med vinden). Det viktigste er å få svidd! Dette betyr at man kan være noe fleksibel med den endelige avgjørelsen av hvilken sviflate som skal svis av, avhengig av tilgjengelighet av eventuelle naturlige avslutninger for flammene.

- Etter at ha samlet erfaring er det mulig å svi av flere sviflater i ulike delområder samme år.
- Busker/trær av vanlige treslag på over en meter anbefales kappes og fjernes før eller etter sviing.
- Ha en plan for hvordan brannen kan slukkes. Finnes det naturlige avslutningslinjer (som stier, myrkanter, bart berg eller tjern) eller må det brennes branngater? Ei branngate bør ha en bredde på 5-6 meter. Branngater skapes ved å svi av flater samme år som sviinga eller året før. Svi branngatene i svak vind og om mulig mot vindretningen, slik at vegetasjonen brenner langsomt med relativt høy varme.
- Det bør vises særlig aktsomhet ved sviing på tynt jordsmonn av hensyn til fare for erosjon og skader på fjell.
- Holandsosen er et område med mange våtmarksområder og et rikt fugleliv hele året. For å gi skjul for reder og fugleunger og spare sårbar strandvegetasjon bør det ikke svis helt ned til sjøen. Anbefalt spart sone er rundt 30 meter fra sjøen.
- Sviing skal skje før hekketiden.
- Ta hensyn til fornminner og kulturminner.

4.2 Under brenning

- Bruk arbeidsklær av bomull eller ull, kraftige støvler, lue og arbeidshansker. Kunstfiber smelter lett.
- Begynn tidlig for å utnytte dagslyset! Det kan ta lang tid å få slukket brannen og en bør sette av hele dagen.
- Brenn bare under gunstige værforhold; laber bris er passe vindstyrke.
- Vurderingen av hvilken retning flammene skal gå avhenger av sviflatens topografi, fuktighet, branngater/naturlige grenser og vind. Det er enklere å få lyngheia til å brenne i oppoverbakke. Men vær oppmerksom på at flammene sprer seg mye raskere oppover en bakke enn nedover. Flammene sprer seg også betydelig raskere med vinden enn mot vinden. På Helgeland er det ofte nødvendig å brenne i oppoverbakke for å få flammene å spre seg. Det er likevel viktig å ha arealet under full kontroll, f. eks. at det er omringet av snø eller har naturlige eller skapte grenser/branngater. Ved usikkerhet er det bedre å tenne på øverst i terrenget og/eller brenne mot vinden. Det vanligste er likevel å la brannen følge vindretningen.
- Bruk gassbrenneren/blåselampen til å tenne på flere steder ved siden av hverandre slik at det hurtig danner seg en brannfront. Dette vil gi en mer fullstendig brenning, da den intense varmen fra brannfronten gjør at vegetasjonen tørker noe før den tar fyr.

- Da brannen er startet og brannfronten er skapt slukker man den brannfronten som brenner i feil retning, og følger etter på begge sider for å forhindre at brannfronten får utvikle seg mot sidene.
- Vær nok folk og ha godt mannskap slukkeutstyr (brannvifter, spader med lang skaft etc.). Hvis ikke branngater er skapt er en til to personer på hver side av brannfronten vanligvis nok for å hindre at brannfronten utvider seg mot sidene.
- Avgrensede sviflater (se kart s. 13) kan inneholde en del myrpartier som ikke kan/må svis. Det viktigste er å fornye røsslyng og holde ned gjengroingsarter. Punktvisi der det trengs. Dette gjelder spesielt i kuperte områder med fuktigere søkk mellom lyngtuene.
- Slukk omtrent to timer før det blir mørkt, og bruk tiden på å kontrollere at alt er under kontroll. Det er lettere å se røyk i dagslys.
- Ved slukking; vær bak flammene og slukk brannen fra kilden ved å «slå» på flammekilden slik at ilden kveles. Slukk brannen på bakketoppen. Da mister flammene noe av kraften og er lettere å slukke.
- Tar det fyr i maurtuer vær oppmerksom på at disse kan ulme i dagevis hvis man ikke svir av all vegetasjon/material som kan brenne.

4.3 Etter brenning

- Gå aldri fra et område hvor det fortsatt kommer røyk. Forsikre deg om at brannen er godt slukket. Brann i humusen vises ved at det kommer opp litt røyk fra bakken. Disse «underjordiske» brannene kan spres ukontrollert hvis man ikke forsikrer seg om å slukke ved å trampe på bakken.
- Ha mannskap på vakt etter at brannen ser ut til å være slukket. Ha nok beredskap ved behov for etterslukking.
- Stedlig politi skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet.
- Brannvesenet skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet.
- Naboer og grunneiere skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet.
- Kappe døde einerbusker og -kvister. De døde einerbuskene som står igjen etter sviing kan ellers forårsake jurbetennelse som en følge av stikk- og rispskader hos dyr som går på beite i disse områdene. Eventuelle busker og trær som ikke allerede er blitt fjernet før sviing anbefales også fjernet.
- Det er svært viktig å få inn på kart hvilke områder som er brent og når de er brent!
- Svidde felt bør sjekkes for uønsket oppslag av fremmede og problematiske arter og trær 2-4 år etter sviing, og eventuelle oppslag ryddes. Hvis oppslag av trær ikke blir nedbeitet kan en oppjustering av beitetrykket hjelpe.

5. Sviplan med kart

5.1. Svibare områder i Holandsosen

Ni områder ble avgrenset ute i felt og egnethet og behov for sviing ble prioritert (Figur 4). Kun høyt prioriterte områder ble senere tatt med i sviplanen og oppdelt i sviflater (Figur 5). Etter noen år med svierfaring fra de høyt prioriterte områdene, er det mulig også å dele opp lavere prioriterte områder i sviflater og svi disse etter samme prinsipp som de med høy prioritet.

Figur 2. Røsslyng- og einerdominerte skråninger som den i forgrunnen er høyprioritert for sviing (foto: M. S. Kvalvik).

Figur 3. Områder med mye heigråmose som dette er ikke svibare da det er vanskelig å få fyr på vegetasjonen. I bakgrunnen er området skinnere og sviing der vil i tillegg kunne lede til erosjon og skader på fjell (foto: M. S. Kvalvik).

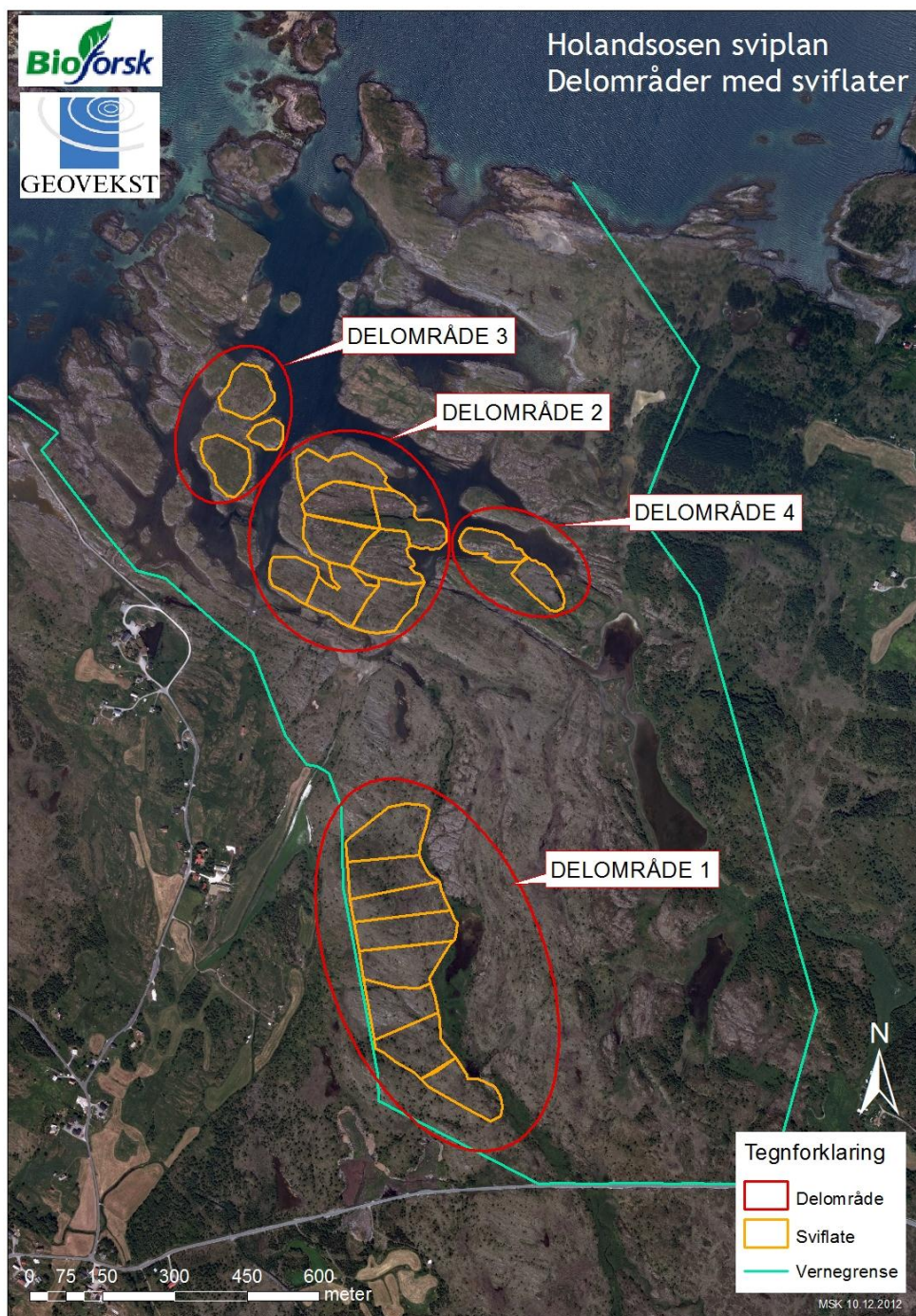

Figur 4. Oversikt over svibare områder i Holandsosen naturreservat. *** = høy prioritet, ** = middels prioritet, * = lav prioritet. Prioriteringene vil kunne endres avhengig av fremtidig skjøtsel der lavt prioriterte områder kan komme å bli av høyere prioritet grunnet f.eks. endring i beitetrykk.

5.2. Delområder med sviflater

Prioriterte områder for sviing er oppdelt i fire delområder med varierende mengde sviflater, avhengig av delområdenes størrelse. Størrelsen på sviflatene ligger på rundt 10 daa for å få best mulig variasjon. Antatte år som det bør gå mellom sviing i en og samme sviflate i Holandsosen, ligger på omtrent 15 år grunnet røsslyngens livssyklus i nord. Delområdene skal derfor svis i løpet av omtrent 15 år. Hvert delområde med sviflater er nærmere beskrevet i kapittel 5.2.1 - 5.2.4. Anbefalingene for størrelse av sviflatene og når man bør svi hver sviflate skal kun ses som en pekepinn. Det som avgjør er de naturlige forutsetningene for å svi, som vindretning og naturlige avgrensinger i terrenget. Det viktigste er at det blir svidd, og det under trygge forhold!

Figur 5. Områder med høy prioritet for sviing er oppdelt i fire delområder med varierende antall sviflater.

5.2.1. Delområde 1

Delområde 1 ligger lengst i sørvest i naturreservatet, og er godt egnet for å forsøke oppnå det tradisjonelle mosaikkpreget der sviflatene svis med noen års mellomrom. Delområdet er oppdelt i åtte sviflater. Man bør derfor vente mellom 1-2 år mellom hver avsviing av enkelte sviflater for å oppnå svisyklusen på 15 år. Svi ikke to nabosviflater etter hverandre. Når en sviflate blir svidd av, anbefales det å vente 3-4 år før nabosviflaten blir svidd.

To svibare områder (se Figur 4) er slått sammen til delområde 1, der den nordlige delen er noe mer svibar sammenlignet med den sørlige. Avskoging av spredte løvtrær trengs i hele området før sviing. Det anbefales å brenne i oppoverbakke. Unngå at flammene går gjennom gjerdet i øst.

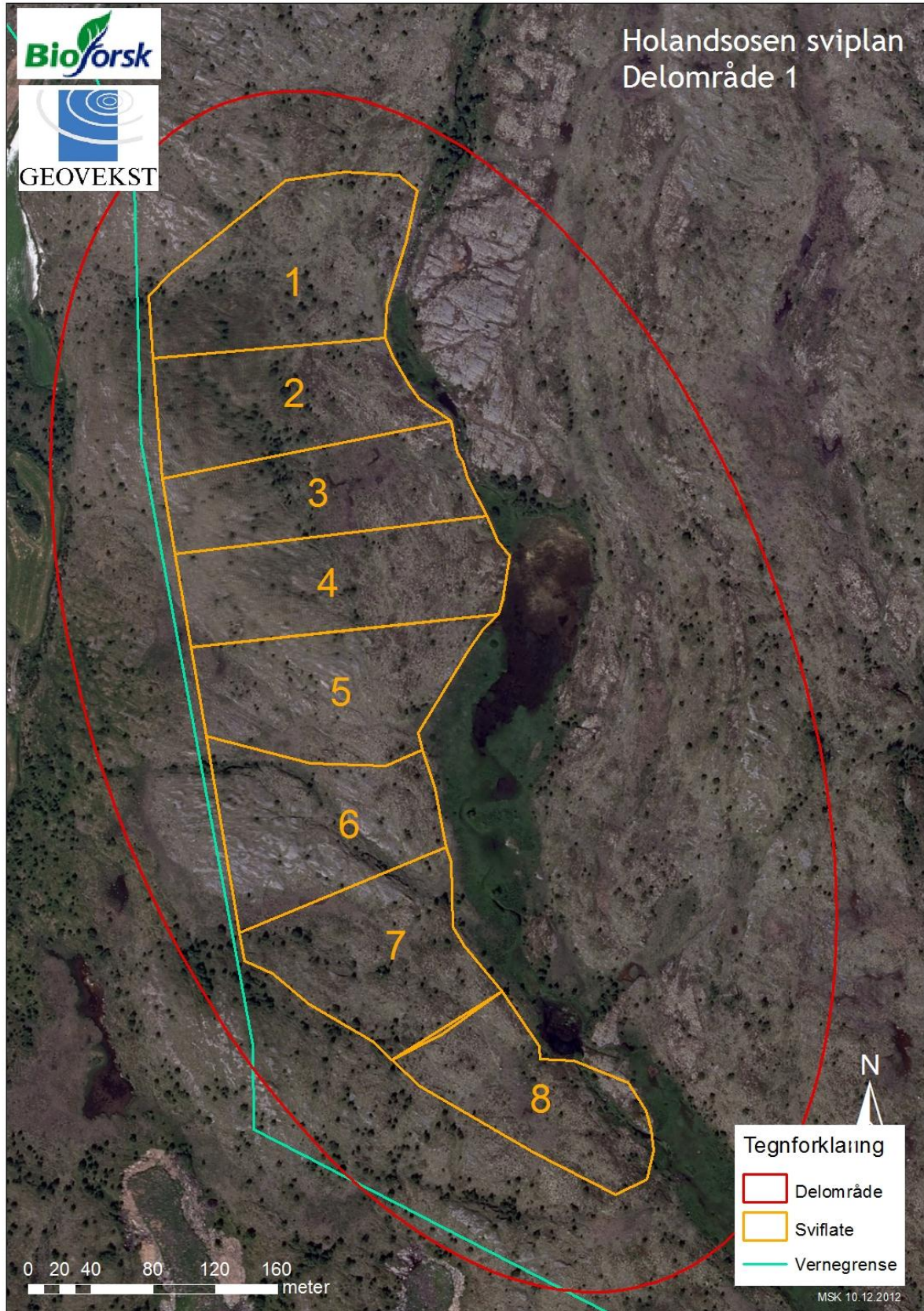
Vegetasjonstypen i hele delområdet er tørr gras- og urterik hei, rikere utforming (H2b). Sviing vil gi et godt beite og sikre artsmangfoldet med kalkindikatorer.

Den nordlige delen av delområde 1 (sviflate 1-4) er dominert av et tykt teppe av både røsslyng, einer og krekling. På toppen er det bart berg på flere plasser. Dette vil bidra til at det er enklere å slukke flammene, i tillegg til at flammene vil tappe energi i det de når toppen av haugen. Der det ikke er naturlige avslutninger må branngater svis samme år eller året før.

Den sørlige delen av delområde 1 (sviflate 5 - 8) er litt skinnere, men fortsatt røsslyngdominert. Einer er ikke like dominerende som de nordlige sviflatene i delområdet. Her bør det også brennes opp over bakken, men det vil sannsynligvis være behov for punktbrenning enkelte plasser grunnet berg som stikker opp i dagen. Forsøk å brenne så mye som mulig.

Figur 6. Den nordlige delen av delområde 1 er godt egnet for sviing grunnet tykt dekke av røsslyng og einer og en naturlig avslutning på toppen av haugen i form av bart berg. Før sviing må lauvtrær og -busker over en meter fjernes (foto: M.S. Kvalvik).

Figur 7. Oversikt over delområde 1 med åtte sviflater. Hver sviflate er omtrent 10 daa stor.

5.2.2. Delområde 2

Delområde 2 består av åtte sviflater fordelt på et bredt nes mot nord, ikke langt nord fra turstien som strekker seg på tvers gjennom naturreservatet. Sviområdet vil her ses godt av turister som bruker turstien og det er derfor ønskelig å etterstrebe en fin svimosaiikk i delområdet. Delområdet er en mosaikk av tørr gras- og urterik hei, rikere utforming (H2b), tørr lynghei, røsslyng-slåttestarr-torvull-utforming (H1c) og tørr lynghei, røsslyng-heigråmose-lav-utforming (H1e). Omtrent i midten finnes en haug (der sviflate 2 - 5 møts, se Figur 9). På toppen av denne haugen må kratt og trær ryddes vekk før man kan svi.

Det er varierende grad av svibarhet i delområde 2. Sviflate 2 - 5 vil sannsynligvis være enklere å svi enn de flate og skinnere områdene i sviflate 1 og 6. På enkelte plasser i delområder må det svis punktvis for å få svidd så mye som mulig av området. Delområdet ligger nært sjøen, og for å gi skjul for reder og fugleunger og spare sårbar strandvegetasjon bør det om mulig spares en sone på rundt 30 meter fra sjøen.

For å oppnå svisyklusen på 15 år er det anbefalt å vente mellom 1-2 år mellom avsviingen av hver enkelt av de åtte sviflater i delområde 2. Som i delområde 1 er det ønskelig å unngå å svi to naboflater etter hverandre, og derfor etterstrebe en periode på 3-5 år før man svir naboflaten. Siden hele haugen i midten skal svis er det likevel her viktigere å la vindretning avgjøre hvor det er best å svi. Det viktigste er å få svidd! Dette betyr at man kan være noe fleksibel med den endelige avgjørelsen av hvilken sviflate som skal svis av, også avhengig av tilgjengelighet av eventuelle naturlige avslutninger for flammene.

Figur 8. Bildet viser noe av sviflate 4 og sviflate 5. Etter at trær og busker over en meter har blitt fjernet vil dette bli et fint område å svi (foto: M. S. Kvalvik).

Figur 9. Oversikt over delområde 2 med åtte sviflater. Hver sviflate er omtrent 10 daa stor.

5.2.3. Delområde 3

Delområde 3 ligger på ei øy rett nordvest for delområde 2. Dominerende vegetasjonstype er tørr gras- og urterik hei, rikere utforming (H2b). Delområdet har et tykt einerdekke, en del heigråmose og noe røsslyng. Sviing vil her fremme røsslyngen som nå er gammel, samtidig som eineren vil dø. De døde einerstammene må fjernes etter sviing for å forhindre skader på beitedyrene (spesielt jurebetennelse). Sammenlignet med delområde 1 og delområde 2 er det her bare enkelte oppslag av laubbusker. Er disse større enn en meter er det anbefalt at de fjernes før sviing, men hvis det kun er noen få er det også mulig å kappe dem og fjerne etterpå.

Delområdet består av tre sviflater der sviflate 1 og 3 er på omtrent 10 daa mens sviflate 2 er noe mindre. Sviflatene er fordelt over øyas tre hauger der hver sviflate dekker hele haugen. Sjøen vil kunne fungere som naturlig avslutning for flammene og sviing av brangater er derfor sannsynligvis ikke nødvendig. Det er likevel anbefalt å gjøre en vurdering av dette i forkant av sviing. Det at delområdet ligger nært sjøen gir også behov for, om mulig, spare en sone på rundt 30 meter fra sjøen for å gi skjul for reder og fugleunger og spare eventuell strandvegetasjon. Vindretning og -styrke vil her avgjøre hvis det er mulig å få fyr på hele sviflaten ved et og samme tilfelle.

Siden delområdet består av kun tre sviflater er det her anbefalt å vente rundt 5 år mellom sviinga av hver sviflate for å få mest mulig variasjon i artsmangfold, røsslyngtilstand og dermed beitetilgang.

Figur 10. Bilde A viser den nordlige delen av øya (sviflate 1) og bilde B viser den sørlige delen (sviflate 3 og deler av sviflate 2 til høyre) (foto: T. H. Carlsen).

Figur 11. Oversikt over delområde 3 med tre sviflater. Sviflate 1 og 3 ligger på omtrent 10 daa mens sviflate 2 er noe mindre.

5.2.4. Delområde 4

Delområde 4 er et mindre område som ligger rett øst for delområde 2. Delområdet består av kun to sviflater. Vegetasjonstypen er en mosaikk av tørr lynghei, røsslyng-heigråmose-lav-utforming (H1e), røsslyng-slåttestarr-torvull-utforming (H1c) og tørr gras- og urterik hei, rikere utforming (H2b). Her er mye einer og røsslyng og sviing vil gi et fint beite.

Siden området kun består av to sviflater er det mulig å vente 7-8 år mellom sviing av disse. Området er likevel av begrenset størrelse og ligger nært et annet stort sviområde (delområde 2), slik at god beitetilgang finnes i nærliggende områder selv om sviflatene blir svidd med bare få års mellomrom.

Delområdet ligger nært sjøen, og for å gi skjul for reder og fugleunger og spare eventuell sårbar strandvegetasjon bør det vurderes å spare en sone på rundt 30 meter fra sjøen.

Figur 12. Rett sør for delområde 4 ligger et godt sommerbeite. Noe av vegetasjonen i delområde 4 ses i bakgrunnen til venstre om de beitende sauene (foto: M. S. Kvalvik).

Figur 13. Oversikt over delområde 4 med to sviflater på omtrent 10 daa hver.

6. Referanser

Bär, A., Aune, S. & Carlsen, T.H. 2010. Sårbarhetsanalyse Vega. Status og utfordringer for ferdsel i forhold til vegetasjonens sårbarhet. Bioforsk Rapport 5 (68)

Carlsen, T.H., Hatten, L. & Sickel, H. 2007. Skjøtselsplan for Holandsosen, Vega verdensarvområde, Vega kommune, Nordland.

Direktoratet for Naturforvaltning. 2012. Faggrunnlag for kystlynghei. DN-Rapport.

Kvamme, M., Kaland, P.E. & Norderhaug, A. 2009. «Gi oss i dag vårt daglige brød», bruk og produkter fra kystlyngheiene. Artikkel i Naturen, nummer 2, 2009, 133. årgang. S. 76 - 85.

Kålås, J.A., Viken, Å., Henriksen, S. & Skjelseth, S. R. 2010. Norsk Rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.

Norderhaug, A., Austad, I., Hauge L. & Kvamme, M. 1999. Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Landbruksforlaget.

Statens Naturoppsyn. 2011. SNO-retningslinjer for lyngbrenning. Hentet 6. desember 2012 fra <http://www.naturoppsyn.no/attachment.ap?id=2127>